

И ПОСЛЕ ЈУБИН-А ЈУБИН: ИЛИ ЈЕДНА НЕОБИЧНА ПРИЧА О ПРВОМ И ЈЕДИНОМ ВЕЛИКОМ ТРАНСФЕРУ БИБЛИОГРАФА У СРБИЈИ

РАЗГОВОР СА СЛОБОДАНКОМ КОМНЕНИЋ

УДК: 02:929 Комненић С.(047.53)
001.32:019.9(497.11)

Слободанка Комненић, библиограф саветник, професионалну каријеру провела је као библиограф, уредник библиографије и руководилац Одељења серијских публикација и Националног ISSN центра у ЈУБИН-у, а потом наставила рад на истим пословима у Народној библиотеци Србије. Највише је била ангажована на пословима израде библиографије серијских публикација. Оставила је велики печат у раду Националног ISSN центра (Југославије, Србије и Црне Горе, као и Србије) у формирању базе југословенских, а потом српских новина и часописа који су преко ISSN броја препознати у ISSN регистру. Објавила је више стручних радова и коаутор је приручника за каталогизацију континуираних извора. Значајан је и њен допринос на едукацији библиотекара из Србије. Била је предавач на стручном испиту из библиотекарства, као и на COBISS курсевима за серијске публикације и континуиране изворе. Данас ужива у заслуженој пензији.

*Разговор почињемо причом о постојању и престанку рада ЈУБИН-а.
Може ли нам даћи нешто више информација из прве руке?*

Слободанка: У мају 1948. потписана је и објављена одлука о оснивању Библиографског института Србије. Институт је добио задатке: да врши библиографска истраживања и издаје библиографске публикације, да установама и научним радницима даје информације о књизи, да учвршћује везе са иностраним библиографским установама и да са иностранством врши размену библиографских и научних публикација, као и да организује и води Централни каталог Народне Републике Србије.

Да би испунио овакве задатке, Институт је својим радом морао да превазиђе републичке оквире. Након годину дана, у септембру 1949. прераста у Библиографски институт ФНРЈ са задатком да преузме и реализује библиотечке послове на нивоу целе земље које нису могле да обављају поједине националне библиотеке по републикама. Током свог постојања мења назив у Југословенски библиографски институт (ЈБИ), да би почетком деведесетих година прошлог века добио назив Југословенски библиографско-информацијски институт (ЈУБИН или YUBIN, у даљем тексту ЈУБИН).

У оквиру ЈУБИН-а функционисали су, као делови међународних система: ISDS – Југословенски центар међународног система за идентификацију серијских публикација (касније прераста у ISSN агенцију), који је додељивао Међународни стандардни број (ISSN) за серијске публикације, ISBN – Југословенска агенција међународног система за стандардно означавање књиге, која је додељивала Међународни стандардни број (ISBN) за књиге и водила базу података у којој су се налазили и подаци за око 1.500 југословенских издавача укључених у ISBN систем и FID – Југословенски члан Међународне федерације за информације и документацију и овлашћени издавач УДК таблица, који је пружао информације о раду FID-а, променама из области универзалне децималне класификације и објављивао таблице поменуте класификације.

Током свог постојања прелази пут од признате установе која је била перјаница библиографског рада у Југославији, до борбе за опстанак на библиотечком тржишту у отежавајућим околностима. Ове тешкоће биле су условљене, пре свега, распадом Југославије, проблемима достављања обавезног примерка публикација и покиданим везама са бившим Републикама, али и земљама света.

Који послови су рађени у ЈУБИН-у и шта су били резултати тог рада?

Слободанка: Од 1950. Институт је редовно израђивао и објављивао различита издања Библиографије Југославије, која су обухватала међународно

стандардизоване записе о свим књигама и чланцима из водећих југословенских часописа:

- Библиографија Југославије. *Књиге, брошуре и музикалије*;
- Библиографија Југославије. Серија А, *Друшћивено-полићичке науке*;
- Библиографија Југославије. Серија Б, *Природне, примењене, медицинске и техничке науке*;
- Библиографија Југославије. Серија Ц. *Уметност, спорт, филологија, књижевност*.

Од 1956. почиње да се објављује библиографија периодике под насловом *Списак часописа и новина шћамћаних на ћерићорији ФНРЈ*. Иста публикација је неколико пута мењала име: од 1957. *Списак листова и часописа шћамћаних на ћерићорији ФНРЈ*, од 1958. *Библиографија југословенске периодике* и коначно, од 1975. *Библиографија Југославије. Серијске публикације*, када се применом ISBD-S стандарда уводи ISSN као кључно место у Међународном систему за серијске публикације ISDS. Од 1971. објављује се и *Библиографија роћо шћамће*. Затим од 1987. *Библиографија званићних публикација*, у почетку као самостална публикација, а касније у оквиру *Библиографије Југославије*.

Поред ових издања, 1969. забележен је први број *Библиографије превода у СФРЈ*, која обухвата преводе иностраних дела у нашој земљи, као и дела са језика народа и народности у СФРЈ. Осим тога, Институт је више година вршио размену библиографских података из области такозване *ишћрићике* и успоставио је сарадњу у тој области са више страних земаља. Такође су прослеђивани годишњи извештаји о издавачкој продукцији Југославије Савезном заводу за статистику.

Да ли је долазило до преклапања послова у ЈУБИН-у са пословима који су законски прићадали Народној библиотеци Србије?

Слободанка: Народна библиотека Србије¹ је током свих година постојања била и остала носилац важних послова од националног значаја, чувар културног блага земље и традиционално покретач нових и значајних подухвата и остварења на плану библиотечког и културног рада. Као централна, депозитна и матична библиотека, јесте релевантна, савремена, динамична и умрежена институција како по граћи коју прикупља, начину на који је чува, обрађује и даје на коришћење, тако и по савременим алатима које користи за промоцију и комуникацију са корисницима фондова. Према изворима, први пут је забележено да је 1935. НБС уз помоћ Српске краљевске академије објавила *Југословенски библиографски годишњак*

¹ У даљем тексту НБС.

за 1933. годину, који се сматра текућом библиографијом. Објављивање годишње библиографије књига и периодике штампаних у Југославији у 1940. години у *Гласнику Народне библиотеке Србије* сматра се другим покушајем израде текуће библиографије у НБС. Нажалост, Други светски рат је прекинуо овај рад.

Обе институције су успешно обављале своје задатке и међусобно сарађивале и унапређивале библиотечку струку. Чињеница је да су неки послови законски били додељени НБС, али их она никада није обављала него су рађени у ЈУБИН-у. Да би се ти послови обавили у ЈУБИН-у, издвајан је по један обавезни примерак у НБС и Библиотеци Матице српске (БМС) и прослеђивани су ЈУБИН-у. Увек је постојала тежња да се сви послови врате у НБС и да се сервиси ISBN/ISSN и CIP обједине под истим кровом, јер се тиме аутоматски снижавају трошкови и убрзава процес издавања нових публикација.

*Како су њолишничке, економске и културне прилике довеле до њоште-
јеној ташења ЈУБИН-а?*

Слободанка: Након промењених и отежаних услова пословања ЈУБИН-а (одсуство финансирања и достављања обавезног примерка са већ смањене територије државе), појавила се могућност интеграције пословања под окриљем НБС. Министарство културе Републике Србије је припремило пројекат ове интеграције, где је за директора ЈУБИН-а предвиђено место начелника Библиографског института НБС, за који је било у плану да се формира, и да НБС преузме највећи број запослених, док би преостали били распоређени по библиотекама у граду. Половина радника ЈУБИН-а је спремно прихватила овај пројекат и потписала сагласност да пређе у НБС. Међутим, како се показало, ово је био потпис за отказ. Испоставило се да је то био библиографски аутогол, за који су радници касно сазнали, јер су Поште Србије, због новогодишњих празника, задоцниле са испоруком препоручених обавештења са решењима о отказу, која је директор ЈУБИН-а потписао и послао потписницима понуђеног пројекта интеграције на кућне адресе. Не знајући за решења о отказима, запослени су се појавили на својим радним местима, где им је саопштено да је промењена систематизација и да су отпуштени.

Двадесет најбољих стручњака, највише библиографа, остало је без посла, а у ЈУБИН-у смо задржане Емилија Брашић, руководилац ISBN агенције, и ја, као руководилац Националне ISSN агенције, јер се нису стекли законски услови за прелазак ових Међународних агенција у НБС. Министарство културе, НБС и стручњаци који су добили отказ наставили су преговоре о најбољем решењу за запошљавање отпуштених радника. Тек 1. априла 2003. Министарство културе је дало сагласност да НБС преузме све отпуштене раднике. Ова одлука је изазвала неверицу отпуштених радника, који су се запитали да није реч о првоаприлској шали. У првом прелазном року у НБС су примљени бивши радници ЈУБИН-а: Милорад Вучковић, Анђа Латинковић,

Мирослав Павловић, Ангелина Грујић, Лидија Бошковић, Биљана Милић Крстић, Весна Маџарац, Јасмина Трифунац, Нада Врачарић, Нада Веселић, Љиљана Цицковић, Милица Павловић, Драгиња Витковић, Слободан Витковић, Славица Патрногић, Бојан Кировски, Биљана Курбалија, Сенад Сулејмановић, Саша Кошутећ и Љиљана Драгичевић. Током преласка у НБС, два су радника одустала и отиснула се у предузетничке воде, где су се одлично снашли и успешно послују и данас. Веза једног од њих са осталим такозваним ЈУБИН-овцима никада није покидана. Накнадно смо, током године, преузете Емилија Брашић и ја, као руководиоци Међународних агенција, када су се стекли правни услови за наше пресељење у НБС. Радници су распоређени у више одељења, али их се на крају највише окупило у Одељењима монографских и серијских публикација, где су попунили тимове за каталогизацију и израду библиографија серијских и монографских публикација. Што се тиче одсека за аналитичку обраду, планирано је да се оформи у оквиру Одељења серијских публикација, али у првом тренутку није било довољног броја извршилаца нити одговарајућег радног простора. Тек 2005. је овај одсек формиран.

Овај трансфер се поклопио са стварањем Виртуелне библиотеке Србије (ВБС) и узајамног каталога Србије, који је формиран обједињавањем локалних електронских каталога НБС, БМС, Универзитетске Библиотеке „Светозар Марковић“ и ЈУБИН-а, са преко 1.300.000 записа. Послови у тек успостављеном ВБС-у додељени су и радницима преузетим из ЈУБИН-а, што је за њих било својеврсно признање, али и велика одговорност.

Југословенски библиографски институт, ISSN центар, 1989. године

С друге стране, ЈУБИН је наставио да функционише са остатком запослених и финансијама које су углавном обезбедили они који су били отпуштени, продајом већ објављених библиографија и наплатом ISBN/ISSN услуга. Током 2004. постало је јасно да не постоји довољно финансија и да израда библиографија није делатност којом се могу бавити. Због тога је, на крају исте године, већина запослених добила симболичну отпремнину и отказ. Тадашњи директор ЈУБИН-а је са неколико верних сарадника покушавао да оствари неке нове послове, што се показало неуспешним. Коначно, почетком 2005. угашено је светло и закључана су врата ЈУБИН-а заувек. У просторијама ЈУБИН-а остале су до тада објављене свеске библиографија и приручна библиотека енциклопедија, речника, лексикона и друге стручне литературе коју је оформио начелник Одељења монографских публикација Милорад Вучковић.

У наредним годинама, библиографије је преузела НБС, док од приручне библиотеке није остало ни трага.

Како су се домаћи каталогизатори и новопридошли библиографи снашли у новој организацији и осла и како је текао процес интеграције?

Слободанка: У току процеса прилагођавања било је више недоумица и неслагања у тумачењу истих библиотечких стандарда за обраду различите врсте грађе, али су успешно превазиђени.

СТИЦАО СЕ УТИСАК да је постојала бојазан појединих за своја радна места или позиције, да ли због тога што су придошлице сматрале недовољно стручним или пак због тога што им није пријао начин на који су доспели у њихово окружење. Било је захтевно, али и изазовно поновно доказивање на раду, али су ЈУБИН-овци били добро обучени и каљени за напоре. Нико није одустао од прихваћених обавеза и можемо са задовољством истаћи да су увек били сигурни носиоци и извршиоци додељених послова.

Након првих месеци заједничког рада, недоумице су нестале и у нашим редовима је завладала радна блискост која је у почетку недостајала (са сигурношћу се може рећи да су нови послови и нови људи томе доста допринели).

Библиографи из ЈУБИН-а морали су да савладају законитости каталога, а каталогизатори законитости библиографије. Из њихових редова су одабрани појединци који су додатно обучени за лиценциране предаваче и који су своје знање преносили даље свим учесницима узајамне каталогизације у Србији.

Шта се добило на обе стране?

Слободанка: Настављен је рад на текућој Библиографији Србије, која се од 2003. израђује у НБС (прва издата Библиографија је изашла у штампаном облику, док од 2005. излази у електронској форми). Након краћих припре-

ма, 2005. је светлост дана угледала и прва *Библиографија Србика* у електронском издању, први корак ка свеобухватној Библиографији патриотици. Током исте године објављене су прве свеске библиографија чланака и прилога, Серија А, Б и Ц, упркос почетним организационим проблемима.

Од 2003, ISBN и ISSN агенције су прешле у НБС и наставиле са својим радом.

Данас са задовољством можемо да кажемо да је преузет и посао израде УДК таблица, као и да је основан Српски УДК онлајн. Као што је библиотекарима познато, универзална децимална класификација (УДК) представља међународни систем библиотечке класификације за све области људског знања. Данас се УДК примењује у преко 130 земаља света и издаје на преко 40 светских језика.

Шта се изгубило на обе стране?

Слободанка: Нема опуштености и лакоће у припреми и изради *Библиографије Србије* и *Библиографије Србике*. Мноштво послова који нису рађени у ЈУБИН-у (унос фонда, каталогизација и сигнирање, израда СІР записа) додатно су оптеретили све раднике, тако да израда текуће библиографије одавно није главни нити једини посао. Ми заправо са жаљењем кажемо да више није приоритет. Недостаје осећај да је посао икада завршен, нити постоји време за сагледавање урађеног пре наставка рада на новој библиографији. Рад све више личи на рад на покретној траци. Можемо слободно закључити да је једино изгубио ЈУБИН са радницима који нису прихватили интеграцију.

Током разговора често смо помињале библиографију. Лично се намеће питање, где је српска библиографија данас?

Слободанка: Ово је комплексно питање и захтева студиозан одговор. Рећи ћу само неке основне чињенице.

Библиографија Србије се ради према територијалном принципу док се *Библиографија Србике* ради према националном принципу. Уз ове две библиографије, можемо рећи да имамо Српску библиографију за коју, нажалост, морамо нагласити да није свеобухватна. Најпре зато што издавачи не поштују у потпуности Закон о обавезном примерку, па самим тим *Библиографија Србије* није потпуна. С друге стране, *Библиографија Србика* се ради на основу грађе коју библиотеке набављају разменом, поклоном и куповином, за коју имају ограничене ресурсе. *Библиографија Србика* обухвата монографске публикације, некњижну грађу и серијске публикације, док чланци који припадају овом корпусу остају испод радара и библиографима и корисницима библиографије. Ипак, библиотекарари у узајамни каталог уносе сваки чланак који имају у руци, а који је препознат као део *Србике*.

Ове библиографије се данас објављују само онлајн и предност им је то што су брзо доступне корисницима. У исто време, ово им може бити и недостатак јер се могу поново ажурирати, што их чини незавршеним и непотпуним.

Такође се може рећи да су каталогизатори/библиографи оптерећени великим бројем послова који спадају у приоритете на дневном, месечном или годишњем нивоу, у оквиру којих је и израда библиографија као један од приоритета (не више једини, као што је био случај у ЈУБИН-у).

Библиографије су данас, у односу на библиографије штампане и објављиване у ЈУБИН-у, обogaћене уносом линкова до електронског извора и пуног текста.

Да би се брзо и ажурно обавили сви послови у каталогу који обухватају и израду великог броја библиографија потребни су нам врски каталогизатори библиотекарски/библиографи. Ко су они данас?

Слободанка: Након преласка библиографа из ЈУБИН-а, каталогизатори из НБС су морали да постану и библиографи, а библиографи су морали да постану и каталогизатори. Желим посебно да истакнем ову, не тако велику групу стручњака, који носе основну делатност библиотеке, иако њихов рад није увек препознат нити довољно награђен. Да би се постало стручњак у овој области, потребно је: савладати законитости Међународних стандарда ISBD за обраду различите врсте грађе, познавати и користити формат UNIMARC за машински читљиве медије, бити врхунски познавалац каталогизације и предметизације грађе и све применити у раду у аутоматизованом систему, за шта морају да се добију одговарајуће лиценце. Стручњаци библиотекарски/библиографи су и предавачи на стручном испиту из библиотекарства и лиценцирани предавачи на COBISS курсевима за различиту врсту грађе. Они су приређивачи и редактори библиографија; они су и они љубазни библиотекарски који стрпљиво одговарају на захтеве издавача, који су често недовољно јасни и прецизни.

Двадесет година након интеграције можемо закључити да је крајњи резултат формирање стручњака који једнако квалитетно и истовремено ради на каталогизацији, класификацији, библиографији и едукацији. Једном речју, они су *multitasking* стручњаци, који заслужују поштовање и уважавање и самим тим и најбоље услове за рад у оквиру НБС.

Понекад радна атмосфера у Одељењу серијских публикација (где тренутно ради највећи број преузетих библиографа из ЈУБИН-а) узаври од стручних дискусија, које по свом начину и стилу подсећају на оне какве су се водиле у самом ЈУБИН-у.

Можда је та жива радна атмосфера, поред свега, још један од доприноса ЈУБИН-оваца новом окружењу који својим радом одражавају искру некадашњег ЈУБИН-а под сводом Народне библиотеке Србије.

разговор водила Љиљана Драгичевић

